

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Том 2, Выпуск 2, 29 Февраль

O`QUVCHILARIDA ERKIN FIKRLASH KO`NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH

Jonpo`lotova Nigora

Buxoro IU- pedagogika nazariyasi va tarixi ixtisosligi- 2-bosqich magistri

Annotatsiya: O`quvchilarda erkin fikrlashni shakllantirishda ular tomonidan bayon qilingan fikrlarning ob`ektivligi alohida pedagogik ahamiyatga ega. Maqolada shu to`grisida fikr bildiriladi.

**Kalit so`zlar:** Ishonchlilik, erkin fikrlash, kuzatish, metod, o`quvchilar, boshlang`ich sinf.

Аннотация: Объективность высказываемых студентами мнений имеет особое педагогическое значение в формировании свободного мышления у учащихся. В статье высказывается мнение по этому поводу.

Ключевые слова: Надежность, свободомыслие, наблюдательность, метод, учащиеся, начальный класс.

Abstract: The objectivity of the opinions expressed by students has a special pedagogical significance in the formation of free thinking in students. The article expresses an opinion on this matter.

Key words: Reliability, free-thinking, observation, method, students, primary class.

O`quvchilarda erkin fikrlashni shakllantirishda pedagogik-psixologik uzviylik va uzluksizlikni amalga oshirishda ma`lumotlarni tahlil qilishning ob`ektivligi alohida qiziqish uyg`otadi. An`anaviy baholash tizimida ma`lumotlarni tahlil etishda ob`ektivlik past bo`ladi. Masalan, bitta yozma ishni turli o`qituvchi turlicha baholaydi, ya`ni baho ob`ektiv bo`lmaydi.

Ishonchlilik deganda o`rganilgan u yoki bu aniq belgining ishonchlilik va aniqlik darajasi tushuniladi. Agar biror belgi yuqori darajadagi aniqlik bilan o`lchansa, uning aks etish darajasi shkalada bitta yagona nuqtada tutashadi. O`lchovning ishonchlilik darajasi ishonchlilik koeffitsenti bilan aniqlanadi.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Том 2, Выпуск 2, 29 Февраль

Validlik o`lchov sifatining muhim metodik talablaridan biridir. Validlik haqiqatda ham o`lchash talab etilayotgan narsa o`lchanganligini absolyut ishonch hosil qilinganligi (yoki boshqa narsa o`lchanganligi)ni aniqlaydi.

Test metodikasida validlikning quyidagi turlari uchraydi:

Mazmunning validligi,

Natijaning validligi,

Prognozning validligi,

Konstruktivlikning validligi.

O`lchov sifatining yuqoridagi muhim uchta talabi bilan birga adabiyotlarda boshqa kriteriyalar ham uchraydi. Linert quyidagi mezonlarni keltiradi:

a) testning o`lchamli bo`lishi (normalangan testlar);

b) testning solishtirma bo`lishi (test o`zining egizagi, alternativi bilan taqqoslanadi);

v) testning tejamli bo`lishi,

g) testning foydali bo`lishi.

O`quvchilarning fanlarni o`zlashtirish darajasini o`rganish uchun mashhur kuzatuv metodidan foydalanish ko`p hollarda bolalarning aqliy rivojlanishlarini tashhislash uchun qo`l keladi. Ma`lumki, kuzatish metodi ancha murakkab bo`lib, nazarda tutilgan maqsad: yoshlarning o`zaro, kattalar va yoshlar o`rtasidagi muloqotning ta`sir kuchini, ularning individual farqlarini qiyoslash uchun ham qo`llaniladi.

Boshlang`ich sinf o`quvchilarining izchil erkin fikrlash darajalarini yozma ishlar yozdirish yordamida ham aniqlash mumkin.

O`quvchilarda erkin fikrlashning shakllanganlik darajasini aniqlash uchun ular bilan turli mavzularda muloqot darslarini o`tkazish maqsadga muvofiqdir. O`quvchilarning erkin fikrlash darajalari quyidagi ko`rsatgichlar orqali aniqlanishi mumkin:

1) Ifodalangan erkin fikrning ob`ektivligi.

2) SHunday fikr bildirishga asos bo`lgan dalillarning ishonchliligi.

3) O`quvchi tomonidan bayon qilingan fikrning validligiga ko`ra.

O`quvchilarning erkin fikrlash darajalarini aniqlashda ularning barchasi uchun aynan bir hil qulaylikdagi pedagogik vaziyat vujudga keltirilishi kerak.

O`quvchilarda erkin fikrlashni shakllantirishda ular tomonidan bayon qilingan fikrlarning ob`ektivligi alohida pedagogik ahamiyatga ega. O`quvchining yozma ishini baholaganda bayon qilingan fikrlarning ob`ektivligi, haqqoniyligiga alohida e`tibor qaratish lozim.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Том 2, Выпуск 2, 29 Февраль

O`quvchi tomonidan bayon qilingan erkin fikrning ishonchliligi u keltirgan dalillar bilan belgilanadi. Dalillar qanchalik haqqoniy bo`lsa, ifodalangan fikr ham shunchalik ishonchli bo`ladi. Agar biror dalil ifodalangan fikrning aniqligini ifodalasa, xuddi shu dalil fikrning ishonchlilik darajasini ta`minlaydi.

Boshlang`ich sinf o`quvchilarining faol darajada erkin fikrlashlari ularning asab tizimlaridagi qo`zg`alishlariga ham bog`liqdir. U qo`yidagilarda namoyon bo`ladi:

-fikr ifodalash jarayonida o`zlari duch keladigan qiyinchiliklarni bartaraf eta olishlari;

-maqsadga erishish yo`lida qat`iylik ko`rsatishlari;

-o`z o`quv faoliyatlari davomida intensivlik va mahsuldorlikni saqlab qolgan holda, uzoq muddat mobaynida u darajada qiziqarli bo`lmagan topshiriqlarni bajara olishlari;

-turli o`quv vaziyatlarida mahsuldor faoliyat ko`rsatib qat`iy fikr ifodalay olishlari;

-muloqotlar va munozaralar davomida mustaqillikka intilishlari;

-yangi o`quv vaziyatlarida o`zlarining notanish, kashf qilinmagan qirralarini namoyon qila olishlari kabilar.

Boshlang`ich sinf o`quvchilarida erkin fikrlash ko`nikmalarini shakllantirishga yo`naltirilgan pedagogik tizimni vujudga keltirishda bir qator savollarga javob izlash lozim:

1. Boshlang`ich sinf o`quvchilarida erkin fikrlash qanday pedagogik-psixologik sharoitlarda shakllantiriladi?

2. Boshlang`ich sinf o`quvchilarining erkin fikrlashiga qanday talablar qo`yiladi?

3. Boshlang`ich sinf o`quvchilarida erkin fikrlash ko`nikmalarini shakllantirish jarayonini o`ziga hos pedagogik-tehnologiya jihatlari nimalardan iborat?

Bugungi kunda axborotlar shiddati va yangiliklar oqimi tobora kundalik hayotimizning ajralmas bo`lagiga aylanib borayotganligi har bir shaxsdan fikriy yetuklikni, to`g`ri mushohada yurita olishni, axborotdan foydalanish madaniyatini shakllantirishni taqozo etmoqda. Ayniqsa bu jarayon jamiyatning sezilarli qismini tashkil etuvchi yoshlar ongi va shuurida keskin burilishlar, yangicha qarashlarni vujudga kelishiga ta`sir ko`rsatadi. Ta`lim mazmunini takomillashtirish, integratsiyalash, axborot texnologiyalariga asoslanilgan ta`limni tashkil etish, sog`lom fikr yurituvchi va ma`naviy jihatdan mukammal, aqlan yetuk, fikran teran, rivojlangan shaxsni esa ana shunday tezkor davr taqozosidir.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Том 2, Выпуск 2, 29 Февраль

Sogʻlom fikr yurituvchi va maʼnaviy jihatdan mukammal, aqlan yetuk, fikran teran, rivojlangan shaxsni tarbiyalash taʼlimda yosh xususiyatlariga eʼtiborli boʻlish, oʻqitishda taʼlimning barcha boʻgʻinlariaro aloqadorligini taʼmin etish va shaxs ongi va tafakkurida yangicha gʻoya, tasavvurlarni shakllanishiga imkon beruvchi zamonaviy faol usullardan foydalanishni talab etadi. Bu borada boshlangʻich taʼlim jarayoni ham etakchi oʻrin tutadi.

Boshlangʻich sinflarda mashgʻulot erkin fikrlash tamoyillari boʻyicha yaratilar ekan, har bir ishtirokchi boshqalarnikidan mustasno holda oʻzining gʻoyasi, qadriyatlarini baholashi va ishonchiga ega boʻladi. Boshlangʻich sinf oʻquvchilari oʻz aqli, fikrlashi va eng murakkab savollarga ham oʻzlari javob topa olish erkinligiga ega boʻlishi kerak. Qanday fikrlash zarurligini har bir oʻquvchi oʻzi uchun oʻzi hal qiladi. Shunday qilib, mustaqillik erkin fikrlashning eng muhim jihatlaridan biridir.

Shuningdek, oʻquvchilarda erkin fikrlashni shakllantirishda pedagogik-psixologik uzviylik va uzluksizlikni inobatga olish boshlangʻich sinf oʻqituvchilarining doimiy diqqat markazida turgan vazifa boʻlishi lozim.

Oʻquvchilarda erkin fikrlashlarini shakllantirishda ularning obʼektiv va hissiy bilish imkoniyatlarini rivojlantirish lozim. Buning uchun didaktik topshiriqlar majmui, maxsus metodikalar, oʻquvchilarga pedagogik taʼsir koʻrsatish mexanizmlarini ishlab chiqish talab etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR ROʻYXATI.

1. Abddullayeva Q., Yusupov M., Mahmudova M., Rahmonbekova S. Oʻqish kitobi. 2–sinf uchun darslik. –T.: Oʻqituvchi, 2004. –176 b.
2. Azizxoʻjayeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. Oʻquv qoʻllanma. – Toshkent: Nizomiy nomidagi TDPU, 2003. –175 b.
3. Gʻafforova T., Shodmonov E., Gʻulomova H., Ona tili. 1–sinf uchun darslik. –T.: Sharq, 2003. –112 b.
4. Hasanboyeva O., Neʼmatova A., Ibragimova G. Odobnoma. 4–sinf uchun darslik. –T.: «Oʻzbek milliy entsiklopediyasi» Davlat ilmiy nashriyoti, 2006. –96 b.
5. Ibragimov H.I., Zaripov K.Z. Uzluksiz taʼlim: boshqarish, ichki nazorat nazariy asoslari, shakl, metodlari va texnologiyasi. – Toshkent: Fan, 2004. –130 b.
6. Камилова, Гульмира Алимовна, and Ойгуль Сирой Кызы Тураева. "ФОРМИРОВАНИЕ ДИАГНОСТИЧЕСКИХ НАВЫКОВ У СТУДЕНТОВ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ." *Проблемы науки* 4 (63) (2021): 50-52.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Том 2, Выпуск 2, 29 Февраль

7. Камилова Г. А., Курбанова Г. Р., Джаббарова С. З. Особенности формирования педагогических навыков у воспитателей дошкольно-образовательных учреждений // Academy. – 2020. – №. 5 (56). – С. 25-27.
8. Камилова, Гулмира Алимовна, and Дилором Ботировна Нарзиева. "КОММУНИКАТИВНЫЕ КОМПЕТЕНЦИИ И ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ГРАМОТНОСТЬ." *Вестник науки и образования* 8 (128) (2022): 47-50.
9. Камилова Г. А., Нарзиева Д. Б. Повышение экономической грамотности у детей дошкольного возраста с помощью развития коммуникативных компетенций // Вестник науки и образования. – 2022. – №. 8 (128). – С. 44-46.
10. Камилова, Г. А., & Кулиева, Х. Г. (2023). ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МУЛЬТИМЕДИЙНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ. *Вестник науки и образования*, (4 (135)), 82-84.
11. Камилова, Г. А., & Тохирова, Ш. Б. К. (2023). ДИДАКТИЧЕСКИЕ ВОЗМОЖНОСТИ ОБУЧЕНИЯ ВТОРОМУ ЯЗЫКУ В РАЗВИТИИ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦИАЛА ДЕТЕЙ В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧРЕЖДЕНИЯХ. *Вестник науки и образования*, (4 (135)), 84-88.
12. Камилова, Г. А., Султонова, М. И., & Бобожонова, М. А. (2023). ПРЕИМУЩЕСТВА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ НОВОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ТЕХНОЛОГИИ STEAM В ДОШКОЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ. *Вестник науки и образования*, (5-2 (136)), 41-44.
13. Камилова, Г. А., Мухаммедова, М. М., & Жабборова, О. С. К. (2023). МЕТОДИКА СИСТЕМАТИЧЕСКОГО ВКЛЮЧЕНИЯ МЕНТАЛЬНОЙ АРИФМЕТИКИ ЧЕРЕЗ ИГРЫ В ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЯХ. *Вестник науки и образования*, (5-2 (136)), 38-41.
14. Камилова Г. А. ЭКОЛОГИК ТАРБИЯ ҚОНУНИЯТЛАРИ // BOSHQARUV VA ETIKA QOIDALARI ONLAYN ILMIY JURNALI. – 2022. – Т. 2. – №. 2. – С. 6-10.
15. Камилова, Гулмира Алимовна. "Мактабгача Таълим Ташкилотларида Экологик Тарбия." *Miasto Przyszłości* 42 (2023): 330-333.
16. Камилова, Г. А. "Развитие системы дошкольного образования." *Вестник науки и образования* 16-2 (119) (2021): 86-88.

МЕДИЦИНА, ПЕДАГОГИКА И ТЕХНОЛОГИЯ: ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА

Том 2, Выпуск 2, 29 Февраль

17. Alimovna, Kamilova Gulmira. "Laws of Ecological Education." *EUROPEAN JOURNAL OF INNOVATION IN NONFORMAL EDUCATION* 2.2 (2022): 241-244.
18. Kamilova G. A. et al. МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ ТАШКИЛОТИАРИГА РАҲБАРЛИК ВА БОШҚАРИШДА ЗАМОНАВИЙ YONDASHUV //Scientific progress. – 2021. – Т. 2. – №. 7. – С. 1149-1153.
19. KAMILOVA, Gulmira. "EKOLOGIK TARBIYADA PAREMIOLOGIYA VA UNING XUSUSIYATLARI." *News of UzMU journal* 1.1.1. 1 (2024): 83-86.